

Camí de Llum
de Miquel de Palol

ENTRE EL MODERNISME I LA MODERNITAT

FAMÍLIA PALOL

VICENÇ PAGÈS > TEXT

Miquel de Palol

(Girona, 1885-1965)

va publicar *Camí de Llum* fa exactament un segle, en plena joventut.

Els manuals de literatura el consideren, dins el moviment modernista, el màxim exponent de la novel·la decadentista escrita en català. Ara bé, el llibre, ¿conserva tan sols l'interès com a símptoma d'un moviment històric extingit, o bé es manté vigent per a un lector no acadèmic?

>> *Miquel de Palol en un retrat de Josep Aguilera.*

Els protagonistes són Carles i Maria, el pare i la filla de catorze anys que ha abandonat l'internat per viure amb ell. Carles, que anys enrere va veure morir la seva esposa Emma de tuberculosi, descobreix que Maria s'hi assembla cada vegada més. El punt de vista narratiu oscil·la entre el pare i la filla, entre l'home que enyora l'esposa i protegeix la filla, i la noia que recorda la seguretat del passat i s'endinsa en un futur pertorbador.

Els primers capítols mostren la mirada del pare sobre la filla, «poruc de desfer l'encís de trobar-se davant la resurrecció d'Emma, davant de la seva pròpia resurrecció». En el capítol set, el metge examina Maria i li recomana una temporada de repòs a les muntanyes. Des d'aquest moment, el pare es consagra a garantir-li la salut.

Carles i Maria pugen a un tren que els duu a una «petita capital, trista, provinciana», és a dir, Girona. D'allà es traslladen en diligència a una casa de pagès on Maria sembla refer-se. Camina pels boscos, es fa amiga del pastor. Però arriba el fred i pare i filla s'han de desplaçar de nou, ara a un poble de la costa, on també acaben arribant les baixes temperatures. Després que Maria sofrixi un desmai, tornen a la casa de Sant Gervasi. La filla no se'n vol moure, però el pare decideix que cal prosseguir el camí cap a la llum, que ara pren la forma d'un vaixell que els porta a un poble que podria ser de les Balears. Carles no se n'adona, però la salut de la filla ha empitjorat. En l'últim capítol, «una gran claredat de mort va resplendir en ella».

Entre Rebecca i Lolita

Els primers lectors del llibre van advertir en va a Miquel de Palol que suprimís alguns passatges tòrrids: «S'avançà fins a descobrir entre els coixins del llit la testa blonda de Maria, dormida hermosament dins la corona de sos cabells d'or, i apoiada per un braç desnú pulquèrrim, d'una suavitat lluminosa, que, a l'endinsar-se en la voluptuositat de sa cabellera, descotxava confiadament el si naixent de la nena, flonjo al tacte, com

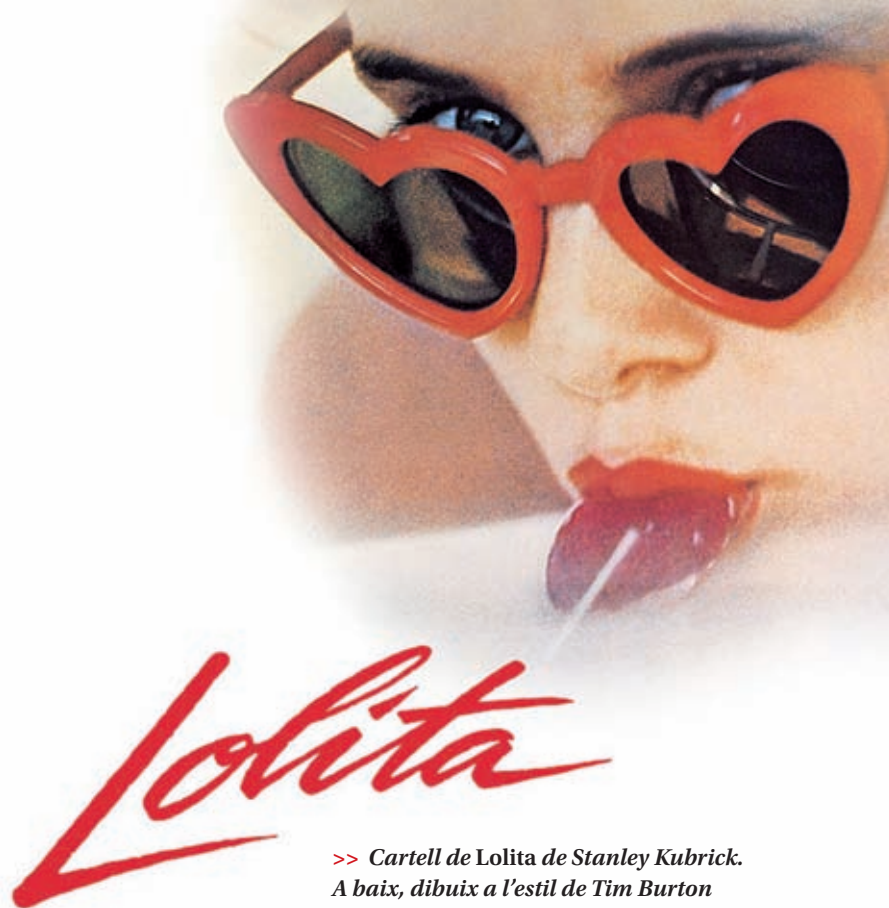
una flor, i la gorja ferma, alabastrina, on relluïa tímidament una blanca creueta de plata». I, més endavant: «Carles, que la mirà, sentí dintre seu una gran transformació també, i s'espantà de lo que sentia; per això i per primera vegada, no tornà el petó matinal a la seva filla. Ell en aquell moment, al besar-la, haguera besat, carnalment, passionalment a Emma; i l'espantà el sacrilegi». L'obsessió del pare pels «pits lilials» de la filla es manté al llarg de tot el llibre. El pelegrinatge d'aquest pare incestuós i la seva filla adolescent ve a ser una versió rural, tísica i merament potencial del que emprengueren, gairebé mig segle després, Humbert Humbert i Lolita pels motels dels Estats Units.

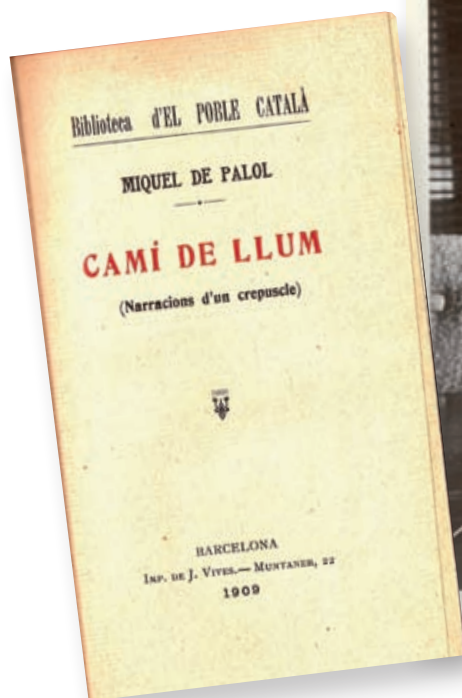
La recerca de la dona morta en la viva fa pensar també en dues pel·lícules d'Alfred Hitchcock: *Rebecca* i sobretot *Vertigo* (*D'entre els morts*). Però potser el tret més rabiosament modern de la novel·la és el goticisme. Quan llegim que «solament vivien els ulls de Maria,

>> Cartell de Lolita de Stanley Kubrick. A baix, dibuix a l'estil de Tim Burton que vol representar la Sally del film *The Nightmare Before Christmas*.

morats fosforescents i avellutats com una flor de cementiri» hi reconeixem el cànon de bellesa, entre gòtica i manga, que ha consagrat Tim Burton. Al final del llibre, quan Maria mor vestida de blanc, identifiquem l'atractiu macabre de la núvia cadàver.

El pelegrinatge del pare incestuós i la seva filla adolescent ve a ser una versió rural i tísica del que emprengueren Humbert Humbert i Lolita pels motels dels Estats Units

>> Portada de *Camí de llum* i una imatge de *Vertigo* [D'entre els morts] d'Alfred Hitchcock.

Seria inexacte sostenir que el tema que tracta *Camí de llum* ha deixat d'interessar el lector. No costa gaire imaginar l'argument en una versió cinematogràfica que escenifiqui l'ambient carregat on es desenvolupa aquesta relació de malaltia i decadència, tan semblant a les que va tractar Edgar Allan Poe en molts relats. La nostra feina consisteix a dilucidar si el tractament que en fa Miquel de Palol està a l'altura del tema. En altres paraules: els personatges, ¿tenen la profunditat psicològica que se'n podria esperar?; les descripcions, ¿defugen els tòpics i els adjectius previsibles?; el ritme narratiu, ¿es demora i accelera en els passatges escaients?; la novel·la, en fi, ¿conté els elements que poden enlluernar o atrapar el lector? Les respostes a aquestes preguntes, malauradament, no són positives. Joan Maragall va considerar la novel·la «no prou feta». Alan Yates hi detecta «excessos, certes ingenuïtats diletantistes i les deficiències d'un debut massa ambiciós». No és culpa de Miquel de Palol, llavors un autor jove que no disposava d'una tradició novel·lística sòlida, i que mancava de la determinació necessària per imposar-se a l'encotillament de l'època; si de cas, podríem retreure-li que triés un argument que es trobava per damunt de les seves possibilitats.

De la mueca al sust

El respecte escrupolós a l'original amb què solen editar-se les obres escrites amb la normativa prefabricada no contribueix a la seducció dels lectors. Acostumats com estem a la rigidesa normativa que impera en les edicions d'obres contemporànies, ens sobta trobar en edicions adreçades al gran públic tot de característiques que molts parlants utilitzen però que els escriptors actuals han après a eliminar: *feliça*, *allavors*, *volguer*, *aixís*, *llògic*, *martirisar*, *línea*, *soletat*, *mueca*, *sust*. Aquests elements fòssils, que fan les delícies dels filòlegs, més aviat espanten els lectors aficionats, que pretenen capbussar-se en l'argument i no pas entretenir-se a considerar l'evolució històrica del lèxic i de la morfologia verbal.

Val la pena, en tot cas, assenyalar les virtuts del llibre. No ens referim només a la feliç paradoxa que es produeix entre el pare que busca la llum i la filla que, tot seguint el ritme fatídic de les estacions, s'endinsa en el crepuscle. El llibre conté moments de lucidesa («L'estimava massa a Maria per a poder conèixer-la realment com era») i solucions lingüístiques genuïnes que anys després van ser rebutjades per la normativa, però que es mantenen

vives un segle després (esmentem-ne dues: «sentí'ls» i «per'xò»). Igualment, l'autor incorpora paraules poc usuals de gran plasticitat, com els adverbis «infantinement» i «ivòricament». Pel que fa al verb «enrotllar», que després d'una deriva semàntica es manté viu en determinats ambients, el trobem en una frase com la següent: «Ella es delia per enrotllar-se de cosa viventa».

Continuar sostenint que *Camí de llum* pertany al calaix de sastre anomenat «modernisme» no és tan operatiu com considerar-lo una modernització imperfecta de la novel·la catalana que està esperant que algú la completi: un cineasta, potser un dibuixant de còmic. Malauradament, aquesta novel·la té poca visibilitat més enllà de les històries de la literatura. D'ençà que va aparèixer l'any 1909, *Camí de llum* no es va reeditar fins a l'any 1981 i, més tard, el 1989. Actualment resulta difícil de trobar no ja en llibreries, sinó fins i tot en biblioteques.

Vicenç Pagès Jordà
és escriptor.

La recerca de la dona morta en la viva fa pensar en *Rebecca*, i sobretot en *D'entre els morts*, ambdues d'Alfred Hitchcock